

BESLUT

2011-06-20

Dnr: 10/01490 och
1494**SAKEN**

Västerbottensnytt, SVT, 2010-11-17, 11-18 och 11-24, kl. 19.15, inslag om älgjakt; fråga om opartiskhet och saklighet samt bestämmelsen om respekt för privatlivet

BESLUT

Inslaget den 17 november 2010 fällt. Granskningsnämnden anser att det strider mot kravet på opartiskhet.

FÖRELÄGGANDE

SVT ska på lämpligt sätt offentliggöra nämndens beslut.

INSLAGEN

Inslagen utgjorde en granskande reportageserie om Vapstens sameby och dess påstådda jaktbrott genom överskjutning och olagliga jaktmetoder.

Inslaget den 17 november 2010

I påannonseringen sa nyhetspresentatören följande.

Välkomna till *Västerbottensnytt*. Vi börjar med anklagelserna mot Vapstens sameby i Tärnafjällen. Ett omfattande material som *Västerbottensnytt* tagit del av visar att Vapstens jaktlag har skjutit många fler älgar än vad de haft rätt till. Men samebyn avvisar anklagelserna om jaktbrott.

En ortsbo och talesman för Vapstensupproret, A, sa:

Det som lapparna gör, det är ju, och Vapstens här, det är ju, ja det är så jädra olagligt som det kan bli, och på det sättet vill inte vi ha älgjakten här uppe.

Reportern sa:

Vapstens sameby som ligger söder om Tärnaby och Hemavan ovan odlingsgränsen i Västerbotten, har under de senaste tre åren haft en licenstilldelning på trettiotvå vuxna

älgar. Men nu visar uppgifter från en rad olika källor att man systematiskt överskridit sin licenskvot och skjutit fler älgar än tillåtet. De flesta älgarna har gått till försäljning och i förlängningen handlar det här om miljontals kronor som kommit in till de enskilda familjerna inom samebyn.

En helikopterpilot, B, uttalade sig:

Folk är ju skitförbannade, det är de ju, men alltså nu har vi kommit så långt så att folk vill ju göra någonting åt det.

Reportern sa:

Ja, det jäser rejält bland ordsbor och älgjaktslag runt omkring i Tärnaby-Hemavanområdet. Och det är just Vapstens sameby som pekas ut som den stora boven. Ett hänsynslöst utnyttjande och en rovdrift på älgstammen och siffror som *Västerbottensnytt* har tagit del av visar att man inom Vapstens sameby redan i år skjutit fler älgar än vad man har tillstånd för. Och nu har kritikerna gått samman i vad man kallar för Vapstensupproret.

En ordsbo, C, uttalade sig:

Ja, vi har informerat Länsstyrelsen om i fjol att det fanns misstanke om överuttag. Alltså man överskred sina licenskvoter. Alltså överskrider man en tilldelning, då är det väl snubblande nära tjuvjakt.

En handskriven lista visades upp i bild av A och reportern sa:

Under det senaste året har den grupp som kallar sig Vapstensupproret noga bokfört plats, datum, personer och räknat de antal älgar som Vapstens sameby i första hand kommit in med till olika slakterier. Bara i år har samebyn skjutit trettiosex vuxna älgar, alltså fyra stycken fler än tillåtet och då har gruppen endast kunnat kontrollera vad halva samebyn har skjutit. Men det handlar inte bara om årets älgjakt. En annan källa med direkt insyn i Vapstens samebys älgjakt uppger att Vapsten under 2008/2009 skjutit närmare hundra älgar.

En intervju med A innehöll följande:

(A) – Vi vet ju hur bra älgår det varit på andra ställen och det har varit bra älgstam inom Vapsten, men de skjuter ju fruktansvärt mycket älg. (Reportern) – Men en uppskattning för din del, vad skulle det vara? Att Vapsten har skjutit som 2008/2009?
(A) – Jag kan tro att man ligger på totalt det dubbla det de får i kvot och jag tror faktiskt att en utav jägarna här, han skjuter hälften av det. (Reportern) – Men det här är ju ganska allvarliga beskyllningar som du kommer med. (A) – Visst är de det, men jag tror att går man till rot med det här och kontrollerar alltihopa och så kommer man säga att det jag säger är rätt.

Reportern intervjuade D som var ansvarig för jakten inom Vapstens sameby. Under intervjun sades:

(D) – Jag tror faktiskt inte på A, B och C. Jag tror absolut inte på dem. (Reportern) – Det är illvilligt förtal det här? (D) – Det är det. (Reportern) – Det är lögn? (D) – Ja, du får kalla det vad du vill. Det är vanlig förföljelse av dem gentemot oss. (Reportern) – Men vem håller koll då på hur mycket ni skjuter? (D) – Vi har ju alla fall träffar, vi är inte dagligen dags ute i älgskogen. Vi träffas, vi har sammanträden och vi har

mötesplatser vi också. (Reportern) – Jomen alltså, det kan ju hända då att ni skjuter fullt och helt plötsligt så har ni skjutit över tilldelningen. (D) – Sånt känner vi till, vi behöver inte hålla på och räkna så här varenda dag. (Reportern) – Men då kan det ju hända att ni skjuter över tilldelningen? (D) – Vi har inte gjort det. (Reportern) – Ni har aldrig gjort det? (D) – Nej, icke mig veterligt. Ja, men alltså jag kan inte stå exakt och räkna varenda kotte, lika väl som jag antar att de här jaktlagen över huvud taget inte heller har det. Räkna de sina, ifrågasätter de här personerna sina egna räknemetoder i så fall. Det här är falska anklagelser av tre stycken personer som har, som har om man säger, starka motkänslor mot rennäringen.

Efter reportaget följde ett studiosamtal mellan nyhetspresentatören och reportern, där sades bland annat:

(Nyhetspresentatören) – Ja, Berno Jonsson här på *Västerbottensnytt*, det är du som tagit del av de här uppgifterna som D är inne på. Så pågår det ju en hel del konflikter mellan renägare och icke renägare. Är det här riktat generellt mot samer? (Reportern) – Det är det ju inte och det är viktigt att poängtera att det här handlar inte om alla samebyar, utan det är en specifik sameby som pekas ut här och det är Vapsten. (Nyhetspresentatören) – Är hela samebyn inblandad i det här? (Reportern) – Det handlar ju om enskilda individer, men samebyn är ju ansvarig för sin älgutdelning och sin älgavskjutning. (Nyhetspresentatören) – Det låter ju väldigt allvarligt det här, men hur pass allvarligt är de här anklagelserna? (Reportern) – Det här är allvarliga anklagelser. Det handlar ju om misstänkta jaktbrott och när vi för ett år sen fick höra talas om det här, så tyckte vi att det var för otroligt för att vara sant. Men vi har under ett års tid noga kontrollerat de här uppgifterna och från en rad olika källor och fått det här bekräftat. (Nyhetspresentatören) – Trots det är det ju ändå ingen som har polisanmält det här nu, varför har inte det hänt? (Reportern) – Länsstyrelsen har vetskap om det här, de har fått den här listan presenterad för sig kring den här avskjutningen under hösten här. Och jag blir inte förvånad om det blir ett rättsligt efterspel kring detta.

I slutet av inslaget meddelade nyhetspresentatören att *Västerbottensnytt* skulle fortsätta sin granskning av Vapstens sameby.

Inslaget den 18 november 2010

Inslaget rubricerades ”Helikopterjakt i fjällen, rena rama vilda västern säger kritikerna”. Reportern sa:

Det handlar bland annat om jakt med hjälp av motorfordon som helikopter, för att lättare kunna lokalisera älgarna och skjuta dem. Enligt lag är det förbjudet att använda alla former av motorfordon i samband med jakt.

Reportaget intervjuade helikopterpiloten B och en ortsbo, E. I intervjun sades följande:

(B) – Ibland kan de ju fråga mig eller vill att man ska göra en extra sväng med helikoptern. (Reportern) – För att spana efter älg? (B) – Ja, det säger de ju inte, men alltså det är ju så. (E) Den flyger och så spanar de med helikoptern och så släppte den ner jägare och så skjuter de älgan. (Reportern) – Dom menar på att det här är bara illvilligt förtal det ni, det ni för fram här? (F) -Ja, det får väl säga vad fan de vill, för vi ser ju med egna ögon. Ibland har vi varit hela jaktlaget som har sett på vad de hållit på med. (E) – I dag då vägrar jag flyga åt dem, faktiskt. (Reportern) – Därför att? (E) – Nej jag har, jag tycker att det är dålig ordning i Vapstens sameby i dag alltså. Det verkar som de får göra precis som de vill.

Reportaget fortsatte och det berättades om olika jaktincidenter där Vapstens sameby ansågs ha brutit mot jaktreglerna.

Inslaget den 24 november 2010

Inslaget den 24 november granskade inte Vapstens sameby utan handlade om att en privatperson fångat en misstänkt jakt med helikopter på bild. Reportern sa:

Jakt med hjälp och helikopter och skott som avlossas inne i ortsbornas jaktområden är några av de beskyllningar som har kommit mot Vapstens sameby. Och efter *Västerbottensnytt*s granskning kommer nu ytterligare vittnesmål om jägare i ett annat område.

En privatperson berättade vad hon sett från sin balkong. Hon sa:

Ja, det var här jag stod. Och det var då jag såg när helikoptern landade på myren, släppte av en jägare som springer in med ett vapen, helikoptern står still en stund, lyfter sedan och flyger ut och börjar över området mota och driva ser det ut som, det ser ut som när man ska märka älg.

Under intervjun visades filmbilder på en helikopter som långt bort i bild hovrade ovanför några trädtoppar. En stillbild visades sedan också på helikoptern med en älg hängandes i en lina undertill. Mot slutet av inslaget intervjuades den jägare som hade jakträtt i området där helikoptern befunnit sig. Jägaren uppgav att han flugit i den aktuella helikoptern men förnekade att det drivits älg med motorfordon.

ANMÄLAN

Inslagen har anmälts av Svenska Samernas Riksförbund (SSR) och NN samt ett helikopterföretag. Anmälarnas invändningar mot inslagen kan sammanfattas enligt följande.

Saklighet

Vapstens sameby påstods i inslagen ha begått jaktbrott genom överskjutning och olagliga jaktmetoder. Inslagen pekade ut samebyn och dess medlemmar som potentiella jaktbrottslingar. Någon förundersökning om eventuellt brott var vid sändningstillfället inte inledd. Inslagen baserades helt på hörsägen vilket i sig var anmärkningsvärt. *Västerbottensnytt* kunde valt att ha anonymisera samebyn i inslagen. Det fanns inget allmänt intresse att namnge en viss sameby.

Hur jakten bedrivs inom samebyarna i Sverige kan se olika ut från by till by. Tilldelningen av älg tillfaller samebyn, men själva jakten utövas av enskilda rättighetsinnehavare. Samebyn kan exempelvis bestå av flera jaktlag eller att varje jägare är ett jaktlag. Om ett eventuellt jaktbrott har begåtts är det inte samebyn som kommer att påföras ansvar utan den enskilde jägaren samt eventuell jaktledare. Att lyfta fram samebyn blir således missvisande och osakligt. Många av samebyns medlemmar bedriver inte någon jakt överhuvudtaget.

Opartiskhet

SSR anser att inslagen till sin karaktär var ensidiga. Ett tydligt exempel på detta var att samebyn anklagades för att använda sig av otillåtna jaktmetoder såsom helikopter. Det nämndes inte något om helikopterföretagens ansvar i frågan om eventuellt jaktbrott. Detta torde ha lyfts fram då andemeningen med inslagen var att skildra den illegala jakten i fjällvärlden.

I inslaget där en privatperson blivit vittne till misstänkt jakt med hjälp av helikopter anser helikopterföretaget att det pekats ut som skyldiga till jaktbrott. De borde ha fått bemöta anklagelserna.

Respekt för privatlivet

I ett av inslagen förekommer en handskriven lista där det enligt NN går att utläsa NN:s namn. Att enskilda namngavs och pekats ut på detta sätt är ett grovt övertramp av respekten för privatlivet. NN gavs inte tillfälle att bemöta de anklagelser som framställdes mot honom.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges television (SVT) anser att inslagen inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet samt bestämmelsen om respekt för privatlivet. SVT anför i huvudsak följande.

Saklighet

*Västerbottensnytt*s redaktion fick under hösten 2009 ett tips om att det pågick en omfattande och systematisk illegal älgjakt i det område i Hemavan-Tärnabyområdet där medlemmar i Vapstens sameby hade jakträttigheter. Uppgifterna var detaljrika och anmärkningsvärda. Ett viktigt kriterium för att bedöma om uppgifterna var trovärdiga var att finna av varandra oberoende uppgiftslämnare med olika bakgrunder och tänkbara motiv. I Västerbotten är det väl känt att det finns en gammal konflikt mellan å ena sidan de nuvarande medlemmarna i Vapstens sameby, vars förfäder var nordsamer som tvångsförflyttades till området av svenska staten, och å andra sidan ättingar till de ursprungliga medlemmarna i Vapstens sameby, sydsamer som tvingats ge upp renskötseln och därmed gå miste om sitt medlemskap i samebyn och de rättigheter till bland annat jakt och fiske som följer med det. Till detta kommer konflikter mellan renskötande samer och vissa icke-samer med intresse för jakt och fiske i området. Det kunde alltså finnas motiv för ogrundad ryktesspridning och redaktionen var mycket noga med att grundligt värdera alla uppgifter utifrån detta. Minst tolv personer lämnade konkreta vittnesmål om användandet av otillåtna jaktmetoder, såsom jakt med bil eller helikopter. En anonym källa intygade vid upprepade samtal under året att jaktlaget skjutit långt över det tillåtna antalet älgar under åren 2008 och 2009. Källan uppgav sig ha skriftlig dokumentation. Fyra personer hade under hösten 2010 observerat och bokfört älgar som skjutits av medlemmar i jaktlaget. Före publiceringen synade redaktionen varje enskild observation på listan och strök några som inte kunde

bekräftas. Publiceringen av dessa uppgifter ledde till att Länsstyrelsen bedömde att jaktlaget kunde ha skjutit 25 procent fler älgar än det hade som tilldelning och polisanmälde därför fallet. Uppgifterna stöddes också av många erfarna jägare i området som gjort egna observationer under åren. Utöver den handskrivna listan över observerade skjutna älgar inom jaktlaget hade redaktionen innan det första inslaget publicerades inte tillgång till skriftlig dokumentation eller några bildbevis på överskjutning eller illegala jaktmetoder. Däremot fanns alltså en rad trovärdiga iakttagelser. Uppgifterna gällde bara detta specifika jaktlag som fanns inom en sameby. *Västerbottensnytt* var också noga med att betona detta när reportern intervjuades i studion efter seriens första reportage. SVT kan inte se att det är missvisande att tala om samebyn på det sätt som gjordes i inslagen. Inför jakten får samebyn liksom andra jaktlag en tilldelning av älgar från Länsstyrelsen och är skyldig att se till att denna tilldelning inte överskrids och att jakten i övrigt sker på ett regelmässigt sätt.

Opartiskhet

SSR anser att *Västerbottensnytt* borde ha anonymiserat jaktlaget. Redaktionen bedömning var emellertid att detta inte var möjligt. I stort sett samtliga intervjuade personer i inslaget var knutna till Tärnaby-Hemavanområdet. Utifrån detta och andra uppgifter som gavs i inslagen reducerades antalet tänkbara jaktlag till två. För att undvika ett felaktigt utpekande av Umbyns sameby valde redaktionen att berätta att det handlade om Vapstens sameby. En lång och ingående intervju gjordes med D där hon fick ta del av alla uppgifter och svara på all kritik som skulle komma i inslagen. I alla de granskade inslagen har D fått ha synpunkter på vilka delar av intervjun med henne som skulle komma att användas.

SSR anser att helikopterföretagens ansvar borde ha belysts i frågan om påstådd älgjakt från helikopter. Redaktionen hade dock inga uppgifter som tydde på att initiativet till jakt från helikopter kom från piloterna. Initiativet hade kommit från jägarna. Då den aktuella samebyn är en stor kund hos olika helikopterföretag kan det också vara svårt för en helikopterförare att säga nej till en förfrågan om att exempelvis sätta av en skytt nära en älg. Redaktionen har försökt att klarlägga vilka helikopterpiloter som medverkat vid olika jakttillfällen, men det har inte varit möjligt. Inte heller när det gäller andra steg i kedjan, framför allt slakterierna, har redaktionen kunnat hitta belägg för att man medvetet tagit emot olagligt skjutna djur.

Samma dag som reportaget skulle sändas kontaktades redaktionen av en person som sade att han var den älgjägare som transporterats med helikoptern och att han ville bli intervjuad och ge sin syn på saken. Intervjun gjordes och sändes i samma inslag som bilderna visades. Jägaren förnekade bestämt att det rört sig om jakt med helikopter. Dagen efter hörde en person av sig som sade att han var piloten som körde helikoptern på bilderna. Han ville också uttala sig och förneka att det rört sig om jakt från helikopter. Eftersom han kom med samma uppgifter som jägaren ansåg redaktionen att det inte fanns någon anledning att följa upp historien med pilotens version. Bedömningen var också att det inte

hade gått att identifiera vilket företag helikoptern kom ifrån och att företaget/piloten därför inte var någon klart utpekad part som borde ha fått komma till tals. Det finns, enligt vad redaktionen kommit fram till, åtta helikoptrar i Västerbottens fjällvärld och inland. Till detta kommer helikoptrar från Jämtland som ibland flyger i Västerbotten. Det är som regel fler än en pilot som flyger med varje helikopter. Kretsen av tänkbara helikopterförare i det aktuella fallet var alltså stor.

Respekt för privatlivet

NN anser att inslaget pekade ut enskilda personer som brottsliga genom att visa den handskrivna listan i bild under ett antal sekunder. Detta var givetvis inte redaktionens avsikt. Vid redigeringen av inslaget bedömde man att namnen på listan inte var läsbara. I efterhand kan det konstateras att åtminstone NN känt igen sitt namn och SVT beklagar det obehag som detta kan ha lett till. Det framgick dock tydligt av sammanhanget att listan bara var en sammanställning över personer inom samebyn som skjutit älgar, inte en lista över personer som ägnat sig åt otillåten jakt. Inslaget handlade om i vilken utsträckning samebyn hade bevakat att jaktlaget hållit sig inom det tillåtna antalet skjutna älgar, inte om det hade begåtts jaktbrott bland enskilda medlemmar. Samebyn har dessutom en skyldighet att kalla till samråd för att undvika incidenter om två jaktlag jagar i samma område. Granskningen handlade alltså om samebyn som juridisk enhet, inte om eventuell brottslighet bland enskilda medlemmar.

ANMÄLARNAS KOMMENTARER

SSR och NN har kommenterat SVT:s yttrande. Anmälarnas kommentarer – i den mån dessa inte framgår redan av anmälan – sammanfattas nedan.

SSR och NN anser tvärtemot vad SVT menar att det inslag som innehåller en handskrivna lista, inte enbart framställs som en lista med personer som skjutit älgar inom samebyn, utan snarare att listan kopplas samman med den påstådda illegala jakten. Inom det aktuella området finns ett flertal underliggande konflikter. SVT torde därför varit medvetna om att risken att kränkningar av den enskildes rätt till respekt för privatlivet var sannolik. SVT:s agerande är också motsägelsefullt då SVT å ena sidan är mån om att skydda intilliggande sameby men å andra sidan inte skyddar de enskilda individerna som pekas ut i den berörda samebyn.

SVT säger att det inte gått att kartlägga vilka piloter som medverkat och det har inte heller gått att hitta belägg för att slakterier medvetet mottagit olagligt skjutna älgar. Att det varit svårt att kartlägga, samt finna belägg för andras parters medverkan, styrker anmälarnas inställning att mycket av reportagen bygger på hörsägen. Det kan mycket väl vara så att belägg saknas därför det inte pågår olaglig jakt i den omfattning som SVT påstår.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska bedriva programverksamheten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (5 § i sändningstillståndet). Kravet på opartiskhet tillämpas i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Bestämmelsen innebär bland annat att en programledare eller reporter inte får göra värderande uttalanden eller ta ställning i kontroversiella frågor.

Av betydelse för bedömningen är också bestämmelsen om att SVT ska stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden samt granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna (9 § i sändningstillståndet). Dessa skyldigheter innebär enligt granskningsnämndens praxis att ett program eller inslag kan ha en kritisk infallsvinkel utan att strida mot kravet på opartiskhet. Om allvarlig kritik riktas mot en klart utpekad part ska dock den kritiserade få bemöta eller kommentera kritiken. Som regel ska detta ske i samma program eller inslag.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas. SVT ska före sändning av program så noggrant som omständigheterna medger kontrollera sakuppgifter i programmet (5 § andra stycket i sändningstillståndet).

SVT ska respektera den enskildes privatliv i programverksamheten om inte ett oavvisligt allmänt intresse kräver annat. Bestämmelsen är avsedd att ge skydd för den personliga integriteten. Den tillämpas även i fall med namnpublicering vid brott eller misstanke om brott (6 § i sändningstillståndet).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Inslagen den 17 november och den 18 november 2010

Opartiskhet

Att som i detta fall granska efterlevnaden av licenskvoter för jakt ligger väl i linje med den granskningskyldighet som åvilar SVT. Det förhållandet att inslagen hade en kritisk infallsvinkel innebär därför inte i sig att inslagen strider mot kravet på opartiskhet. Granskningsnämnden konstaterar dock att det i påannonseringen av inslaget den 17 november 2010 uppgavs att det var visat att Vapstens jaktlag skjutit fler älgar än tillåtet. Reportern sa i inslaget att uppgifterna från en rad olika källor visade att ”man systematiskt överskridit sin licenskvot och skjutit fler älgar än tillåtet”; att de flesta älgar gått till försäljning och att det handlade om miljontals kronor för enskilda familjer. I studiosamtalet sa reportern vidare att uppgifterna om jaktbrott var bekräftade.

Nämnden anser att *Västerbottensytt*, genom att på detta sätt slå fast att Vapstens jaktlag skjutit fler älgar än vad de haft rätt till, tog ställning i en kontroversiell

fråga. Då nyhetspresentatören och reportern var företrädare för programföretaget, där kravet på opartiskhet gäller fullt ut, anser nämnden att inslaget den 17 november 2010 i denna del strider mot kravet på opartiskhet.

Saklighet

Nämnden konstaterar att de påstådda jaktbrotten hänfördes till Vapstens sameby. Nämnden anser att det tydligare kunde ha framgått att det är enskilda jägare som är ansvariga för sin jakt. Mot bakgrund av att det är samebyn som har jakt-tilldelningen, strider emellertid beskrivningen i inslagen i detta avseende inte mot kravet på saklighet. Vad gäller övriga uppgifter som lämnades i inslaget den 17 november 2010 får eventuella brister i sakligheten tillskrivas den påtalade partiskheten.

Respekt för privatlivet

Granskningsnämnden konstaterar att det inte gick att identifiera några namn med hjälp av bildsekvensen på den handskrivna listan. Nämnden anser att inslaget den 17 november 2010 i denna del inte strider mot bestämmelsen om respekt för privatlivet i SVT:s sändningstillstånd.

Övrigt

Nämnden anser inte heller att vad anmälarna i övrigt tar upp medför att inslagen strider mot de bestämmelser som gäller för SVT:s programverksamhet.

Inslaget den 24 november 2010

Opartiskhet

Granskningsnämnden konstaterar att bildsekvenserna på helikoptern inte var av sådan kvalitet att det gick att urskilja helikopterföretagets namn. I inslaget medverkade den jägare som befunnit sig i helikoptern och förnekade jaktbrott. Mot bakgrund av detta anser nämnden att inslaget den 24 november 2010 inte strider mot kravet på opartiskhet.

Detta beslut har fattats av Kerstin Calissendorff, Jan-Erik Billinger, Maria Edström, Jesper Strömbäck, Annika Åhnberg, Leif Hedman och Pia Kronqvist efter föredragning av Rasmus Gedda.

På granskningsnämndens vägnar

Kerstin Calissendorff

Rasmus Gedda